

**Een inventariserend archeologisch
onderzoek (IVO) door middel van een
bureauonderzoek en boringen op perceel
Kievitsham 77 te Hoenzadriel, gemeente
Maasdriel (Gld.)**

M. Essink

ARC-Rapporten 2003-17

Groningen
27 februari 2003
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding van dit onderzoek is de voorgenomen uitbreiding van de champignonkwekerij en groothandel van dhr. J. van Namen op een terrein achter zijn bestaande kwekerij. Het betreffende perceel heeft een hoge archeologische verwachtingswaarde en is tevens deel van een attentiegebied de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Dit was voor de eigenaar aanleiding om Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht te geven om een inventariserend archeologisch onderzoek (IVO) door middel van bureauonderzoek en boringen uit te voeren. Het onderzoek is uitgevoerd op dinsdag 18 februari 2003 door mw. drs. M. Essink en mw. drs. E.C. Groenewoud.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Kievitsham 77, aan de zuidkant van het dorp Hoenzadriel in de gemeente Maasdriel. De achterzijde van het perceel grenst aan de Hoenzadrielsedijk, de dijk langs de Maas.

1.3 Objectgegevens

Provincie	Gelderland
Gemeente	Maasdriel
Plaats	Hoenzadriel
Toponiem	Kievitsham 77
Kaartblad	45B
Coördinaten	151.250/418.450
Periode	Middeleeuwen–Nieuwe Tijd
Type object	–
Type bodem	Klei op zand
Geomorfologie	Stroomrug

1.4 Doel van het onderzoek

Het onderzoek had als doel het bestuderen van de (archeologische) bodemopbouw van het terrein en het vaststellen van de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen. Indien een verstoorde bodemopbouw zou worden aangetroffen, moet worden vastgesteld in welke mate de natuurlijke ondergrond is verstoord en of deze verstoring van recente of oudere datum is.

1.5 Geoarcheologische context

Het terrein is onderdeel van een archeologisch attentiegebied van de ROB. Het heeft deze status vanwege de ligging van het perceel op stroomruggronden en/of crevasse-afzettingen en de vondsten van middeleeuws aardewerk op het terrein. Deze locatie is potentieel zeer geschikt geweest voor bewoning in het verleden. Het

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

betreft een hoog, richting de Hoenzadrielsedijk oplopend, terrein met een zand-ondergrond in een nattere (klei) en lagere omgeving. Ook de aanwezigheid van stromend water in de nabije omgeving (de rivier de Maas) voor de drinkwatervoorziening is aantrekkelijk voor vroegere bewoning.

1.6 Werkwijze

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken is het onderzoek opgesplitst in een bureau- en een booronderzoek.

Bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het vaststellen van de archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied. Hiertoe zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Indicatieve Kaart Archeologische Waarde (IKAW 2e generatie)
- Archis (Archeologisch informatiesysteem voor Nederland)
- Bodemkaart van Nederland (kaartblad 45 West 's Hertogenbosch)
- Grote Historische Atlas van Nederland (deel 3 Oost-Nederland 1830–1855)
- Provincie Atlas Gelderland/Betuwe
- Gemeente Maasdriel
- Nipa Milieutechniek Oss
- Provinciaal Archeoloog van Gelderland, mw. drs. F. de Roode

Tevens zijn de bouwplannen geraadpleegd en is de verstoringsdiepte vastgesteld.

Booronderzoek

Tijdens het onderzoek werden op het onderzoeksterrein in totaal zes boringen gezet ten behoeve van de archeologie. Deze boringen werden verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. Een deel van het terrein was al afgegraven tot 50 cm beneden maaiveld en opgevuld met zand, hierin zijn geen boringen gezet. Het afgegraven gedeelte van het terrein met de naastgelegen stort is aangegeven op de boorpuntenkaart (afb. 2).

De boorkernen werden zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens werd de bodemopbouw per boring volgens het bodemclassificatiesysteem NEN 5104 beschreven en werd er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 7 cm.

Naast het boren is een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het gehele terrein inclusief de stort van het afgegraven gedeelte. De vondstzichtbaarheid was vrij groot, er lagen relatief veel aardewerkscherven op het oppervlak. Deze scherven zijn verzameld en meegenomen voor determinatie. Verder is van boringen 1, 3, 4 en 5 als extra ‘check’ de onderste zandlaag bemonsterd. Deze monsters zijn gezeefd op een zeef met een maaswijdte van 4 mm.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek

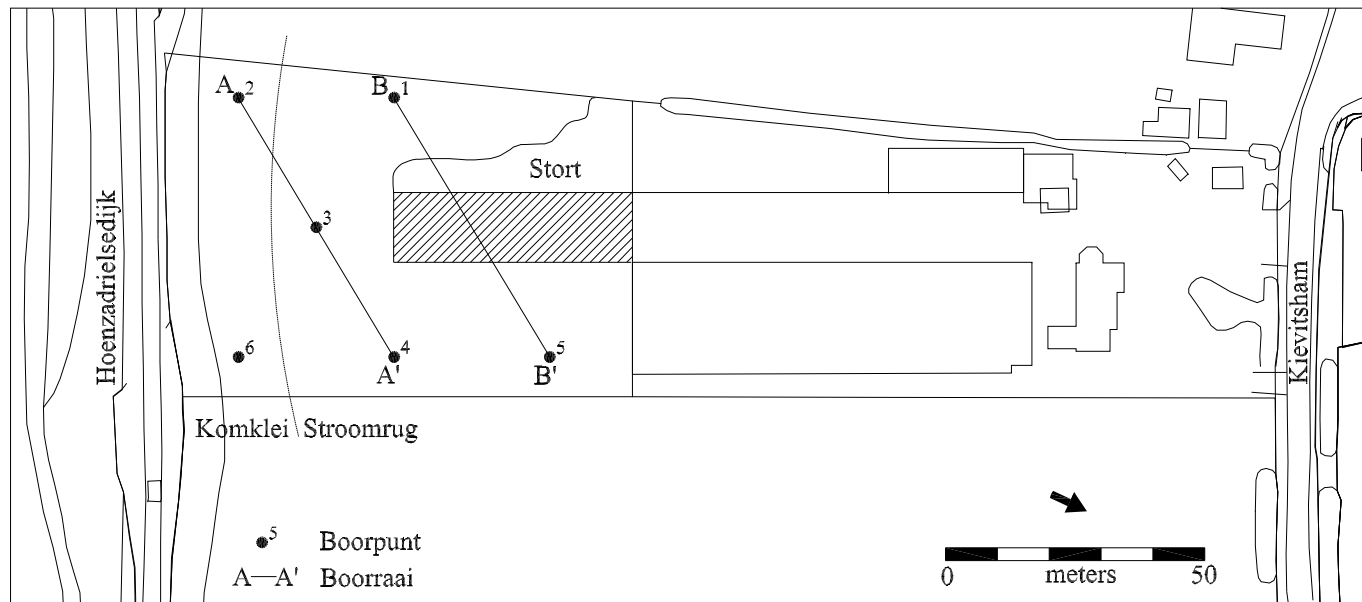
Volgens de IKAW is het terrein deel van een archeologisch monument met de status van attentiegebied (CMA-nummer 45B-A02) en heeft het een hoge archeologische verwachtingswaarde. Het attentiegebied wordt beschreven als nederzetting, volgens de Stichting Bodemkartering (Stiboka) deels gelegen op stroomruggrond, deels op overslaggrond. De gehele vindplaats ligt tegen de Maasdijk aan en strekt zich uit tussen de volgende coördinaten 150.30/417.99–151.25/418.45.

In Archis staat voor het terrein één archeologische waarneming vermeld (waarnemingsnummer 27069). Het betreft hier een vondst uit 1946 door de Stiboka van verschillende scherven aardewerk. Dit aardewerk (merovingisch, laat-karolingisch, kogelpot en steengoed) kan gedateerd worden van de Vroege Middeleeuwen tot in de Nieuwe Tijd.¹

Uit de bodemkaart van het gebied blijkt dat het terrein is aangemerkt als oude bewoningsplaats. De Grote Historische Atlas van Nederland laat zien dat het terrein tussen 1830 en 1855 onbebouwd was. In de Provincie Atlas is het terrein aangemerkt als boomgaard. Dit wordt bevestigd door de eigenaar. Volgens hem is terrein de afgelopen dertig jaar een boomgaard geweest en in die periode ook één of meerdere malen met een diepploeg ‘bewerkt’. Momenteel is het terrein braakliggend.

Bij de gemeente Maasdriel is geïnformeerd of er gegevens bekend zijn over eventuele verstoring van het terrein in het verleden. Dergelijke gegevens waren er niet, wel bleek dat Nipa Milieutechniek uit Oss, eveneens in opdracht van dhr. J. van Namen, recentelijk een milieukundig booronderzoek op het terrein heeft uitgevoerd. Hierbij zijn acht grondboringen gezet en is een peilbuis geplaatst. Het rapport van Nipa is opgevraagd, hieruit blijkt dat de bodemopbouw globaal bestaat uit (zwak zandige) klei op zand. De diepte van het zand varieert, maar ligt gemiddeld rond twee meter beneden maaiveld.

¹Middeleeuwen 450–1500 n. Chr., Nieuwe Tijd 1500 n. Chr. –heden.

Afbeelding 2 Boorpuntenkaart met raai A en B. Kaart: B. Schomaker.

De geplande uitbreiding van de champignonkwekerij betreft een terreinverharding ter plaatse van het al afgegraven gedeelte van het terrein met daarnaast een uitbreiding (verlenging) van de bestaande bebouwing met champignoncellen. Hiervoor zal de bodem tot een diepte van zestig cm beneden maaiveld verstoord worden.

2.2 Bodemopbouw

De bodemopbouw bestaat, van onder naar boven, uit matig fijn zand met daar bovenop een pakket (licht zandige) klei (zie bijlagen 1 en 2). In boringen 1, 3, 4 en 5 komt het zand vanaf 145–155 cm beneden maaiveld en dieper voor. In boring 2 bevindt zich een zandlaagje van 175 tot 185 cm beneden maaiveld met daaronder weer klei. In boring 6 is geen zand aangeboord.

2.3 Vondsten

Tijdens het onderzoek zijn geen archeologische vondsten in de boorkernen aangetroffen. Ook in de gezeefde zandmonsters uit boringen 1, 3, 4 en 5 zijn geen vondsten aangetroffen. Wel zijn er bij inspectie van het oppervlak van het terrein verschillende vondsten opgehaald, voornamelijk aardewerk. Dit aardewerk is bekeken en gedetermineerd door K.L.B. Bosma (zie tabel 1). Uit de determinatietabel blijkt dat het aangetroffen aardewerk, net als de al bekende vondsten uit 1946, stammen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

3 Conclusies

Uit het onderzoek kan geconcludeerd worden dat de opbouw van de bodem onder de bouwvoor onverstoord is. De bodemopbouw laat zien dat er sprake is van een oude stroomrug in de ondergrond (matig fijn zand) met mogelijk een lichte crevasse-afzetting er overheen (licht zandige klei).

Het aardewerk dat is aangetroffen bevindt zich aan het oppervlak, waarschijnlijk als gevolg van vroegere ploegwerkzaamheden. Uit de verpreiding van het aardewerk is geen duidelijke begrenzing van de vindplaats te reconstrueren. De bouwvoor, het (licht) verstoorde deel van de ondergrond, is gemiddeld vijftig cm dik, doch dit betrof deels het bovenste deel van de natuurlijke afzetting waar bewoningssporen aanwezig kunnen zijn.

Gezien deze bodemopbouw lijkt de aanwezige stroomrug ten zuiden van boring 3 weg te duiken en is er in de richting van de Hoenzadrielsedijk sprake van een mogelijk komgebied.

4 Aanbeveling

In overleg met de Provinciaal Archeoloog is de volgende, definitieve, aanbeveling tot stand gekomen: In de bovenste zestig cm van het terrein zullen zich waarschijnlijk archeologische resten bevinden. Ondanks de ploegwerkzaamheden in

aardewerksoort	aantal	opmerkingen
Karolingische tijd (ca. 725 – 1050)		
Karolingisch Mayen	1	
Late Middeleeuwen (ca. 1050 – 1500)		
indet. middeleeuws gedraaid	1	
kogelpotaardewerk	9	volmiddeleeuws, 10e – 13e eeuw
Pingsdorf	2	volmiddeleeuws, 10e – 12e eeuw
Maaslands	1	manchetrand, 12e eeuw
Paffrath	1	volmiddeleeuws, 10e – 13e eeuw
grijs gedraaid	20	late 13e – 15e/mogelijk 16e eeuw, 2 randen, 17 wanden, 1 bodem met standlob
blauwgrijs/Elmpt	4	1 dik wandfrg. en 3 halsfrg. met ribbels van kannen
steengoed	9	1 Siegburg 14e eeuw, 5 Siegburg 15e eeuw, 3 Langerwehe 15e eeuw
Nieuwe Tijd (ca. 1500–heden)		
steengoed	9	1 Frechen 16e eeuw, 1 Raeren 16e/17e eeuw, 1 Westerwald 17e/18e eeuw, 6 frg. 18e/19e eeuw
roodbakkend	48	1 rand van pispot 17e eeuw, 1 rand van kom 16e/17e eeuw, 1 oor 18e eeuw, 1 frg. Nederrijns 18e eeuw, 3 frg. met mangaanglazuur 18e eeuw
witbakkend	1	waarschijnlijk 17e eeuw
Aziatisch porselein	1	17e eeuw
Europees porselein	1	18e eeuw
industrieel wit	3	18e/19e eeuw
totaal	111	

Tabel 1 Determinatie van het aangetroffen aardewerk.

het verleden is het toch aan te bevelen om een archeologisch inventariserend onderzoek door middel van proefsleuven aan te leggen, mede gezien de status van attentiegebied van het terrein en de kans die er bestaat om archeologische resten *in situ* aan te treffen. Deze proefsleuf zal gegraven moeten worden ter plaatse van de geplande uitbreiding van het gebouw met champignoncellen. De proefsleuf dient aangelegd te worden in twee lagen, de eerste direct onder de bouwvoor en de tweede op 50–60 cm beneden maaiveld.

Op de rest van het terrein dient een uitgebreider archeologisch inventariserend onderzoek door middel van boringen uitgevoerd te worden. Dit naar aanleiding van mogelijke toekomstige verdere uitbreidingen van de champignonkwekerij op het gehele perceel.

Over de definitieve aanpak van het vervolgonderzoek zal door ARC bv een Plan van Eisen (PvE) opgesteld worden. Dit zal worden beoordeeld door de Provinciaal Archeoloog van Gelderland.

Bijlage 1 Boorstaten

boring	ondergrens (cm)	aard grens	lithologie	humus	kleur	ijzer	fosfaat	opmerking
1	45	geleidelijk	klei (bouwvoor)	weinig	donkerbruingrijs	–	–	baksteenfragmentjes
	105	geleidelijk	klei	–	bruingrijs	–	–	–
	150	scherp	matig zandige klei	–	lichtbruingrijs	weinig	–	–
	200	–	matig fijn zand	–	lichtgeelgrijs	–	–	–
2	45	geleidelijk	klei (bouwvoor)	weinig	donkerbruingrijs	–	–	–
	175	scherp	licht zandige klei	–	lichtbruingrijs	weinig	–	–
	185	scherp	matig fijn zand	–	lichtgrijs	–	–	–
	215	–	licht zandige klei	–	lichtbruingrijs	–	–	–
3	45	geleidelijk	klei (bouwvoor)	weinig	donkerbruingrijs	–	–	baksteenfragmentjes
	155	geleidelijk	licht zandige klei	–	lichtbruingrijs	weinig	–	–
	200	–	matig fijn zand	–	lichtgeelgrijs	–	–	–
4	40	geleidelijk	klei (bouwvoor)	weinig	donkerbruingrijs	–	–	–
	100	geleidelijk	klei	–	bruingrijs	–	–	–
	145	geleidelijk	licht zandige klei	–	bruin	veel	–	–
	185	–	matig fijn zand	–	lichtgeelgrijs	–	–	–
5	40	geleidelijk	klei (bouwvoor)	weinig	donkerbruingrijs	–	–	–
	145	geleidelijk	licht zandige klei	–	bruingrijs	–	–	–
	160	scherp	matig fijn zand	–	oranjebruin	veel	–	–
	195	–	matig fijn zand	–	lichtgeel	–	–	–
6	50	geleidelijk	klei (bouwvoor)	weinig	donkerbruingrijs	–	–	baksteenfragmentjes
	175	–	klei	–	groengrijs	–	veel	–

Bijlage 2 Boorraaien

Boorraai A (boringen 2 t/m 4) en boorraai B (boringen 1 en 5), kleur bij benadering. Zie voor beschrijving bijlage 1.
 Tekening: M. Essink.

